

תנן התם: דמות צורות לבנות היה לו לר"ג בעלייתו בטבלא בכותל, שבהן מראה את ההדיוטות, ואומר להן: כזה ראיתם או כזה ראיתם?

ומי שרי? והכתיב¹: "לא תעשון אתי"² - לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני!

אמר אביי: לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן.

כדתינא: לא יעשה אדם בית - תבנית היכל, אכסדרה - תבנית אולם, חצר - תבנית עזרה, שולחן - תבנית שולחן, מנורה - תבנית מנורה. אבל הוא עושה של ה³ ושל ח' ושל ו' ושל ז' - לא יעשה, אפילו של שאר מיני מתכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אף של עץ לא יעשה, כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי. אמרו לו: משם ראייה? שפודין של ברזל היו, וחופין בעץ⁴. העשירו - עשאו של כסף, חזרו והעשירו - עשאו של זהב.

ושמשין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי? והתינא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום!

אמר אביי: לא אסרה תורה אלא בדמות ד' פנים בהדי הדדי.

אלא מעתה, פרצוף אדם לחודיה תשתרי! אלמה תניא: כל הפרצופות מותרין, חוץ מפרצוף אדם!
אמר רב יהודה בריה דרב יהושע, מפרקיה דרבי יהושע שמיע לי: "לא תעשון אתי" - לא תעשון אותי.⁵

אבל שאר שמשין שרי. ושאר שמשין מי שרי? והתינא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום, כגון אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת!

אמר אביי: לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון.⁷

ושבמדור התחתון מי שרי? והתינא: "אשר בשמים"⁸ - לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות, "ממעל" - לרבות מלאכי השרת!
כי תניא ההיא - לעובדם.
אי לעובדם - אפילו שילשול קטן נמי!

אין הכי נמי, ומסיפיה דקרא נפקא, דתינא: "אשר בארץ" - לרבות ימים ונהרות, הרים וגבעות. "מתחת" - לרבות שילשול קטן.

ועשייה גרידתא מי שרי? והתינא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום, כגון חמה ולבנה, כוכבים ומזלות!

שאני ר"ג דאחרים עשו לו.

והא רב יהודה, דאחרים עשו לו, וא"ל שמואל לרב יהודה: שיננא, סמי עיניה דדין!
התם בחותמו בולט, ומשום חשדא, דתינא: טבעת, שחותמה בולט - אסור להניחה ומותר לחתום בה. חותמה שוקע - מותר להניחה ואסור לחתום בה.

ומי חיישינן לחשדא? והא בי כנישתא דשף ויטיב בנהרדעא, דאוקמי ביה אנדרטא, והוו עיילי ביה אבוה דשמואל ולוי ומצלו בגויה, ולא חיישי לחשדא!
רבים שאני.

והא רבן גמליאל דיחיד הוה?⁹
כיון דנשיא הוא - שכיחי רבים גביה.

ואיבעית אימא¹⁰: דפרקים הואי.

ואיבעית אימא: להתלמד שאני, דתינא: "לא תלמד לעשות" - אבל אתה למד להבין ולהורות.

¹ דק"ס (ראש השנה כד ע"א): בכ"י ב' 'והתינא' וכ"ה נכון.

² "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם": (שמות כ, יט)

³ רש"ש (ראש השנה כד ע"ב): אע"ג דתני של ו' איצטריך למתני של ה' משום דמאי טפי לשל מקדש בהשתוות הקנים דמשני הצדדים.

⁴ ראה תוס' ר"ד. דק"ס (ראש השנה כד ע"ב): נוסח הכ"י - בעץ. הגהות דברי סופרים: ונר' שכ"ה ישר והיינו מפני שהברזל היתה מגונה ואינו בדין שיבא המקצר במקום המאריך חיפום עץ ולפי גי' הדפוס לדברי חכמים שקורי קא משקר ר' יוסי ואי גרסינן גם בדר' יוסי של בעץ לא יעשה (כמו שהוא באמת כן בכ"י ל') יוקשה מאי חידושה ופשיטא הוא דהרי מתכת היא וגם מ"ט פליגי רבנן עליה וכ"ה וחפום בעץ בהכ"י בע"ז ובמנחות ובמגילת תענית פ"י.

⁵ רבינו חננאל (ראש השנה כד ע"ב): פי' לא תעשון אותי כגון דמות אדם שאני מראה לנביאים בחזיונם.

⁶ תוס' (ראש השנה כד ע"ב): וא"ת ומאי קאמר אלא דמות ארבעה פנים תיפוק ליה משום צורת אדם לחודיה ו"ל כי איכא שאר פרצופין עם אדם שרי טפי א"נ אם מצא צורת אדם אסור להשלים לד' פנים. וראה גם תוס' אצלנו ד"ה לא תעשון.

⁷ תוס' ד"ה לא אסרה: אור"י דכל אלו תירוצים של אביי אמת הן דמדלא קאמר בכל אחד ואחד אלא אמר אביי ש"מ שלא היה חוזר בו אלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם ואחר כך לאסור שמשין שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים ובשמים תחתונים חמה ולבנה כוכבים ומזלות שהם קבועים ברקיע שני.

⁸ "לא תעשה לך פסל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּיָּם מִתַּחַת לָאָרֶץ": (שמות כ, ג)

⁹ תוס' ד"ה והא ר"ג: וא"ת אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת ולכן עשאה ר"ג ואור"י ור"ת וריב"א כי בחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין וכן ברקיע שוקעין הם ולא מפליג בהכי אלא גבי פרצופין וכיוצא בהן.

¹⁰ ריטב"א (ראש השנה כד ע"ב): לתירוצא קמא קאי, דלעולם ר"ג הוא עצמו עשה, וכיון דפרקים הוה שרי, שהרי אינו דמות חמה ולבנה. ומינה נמי דליכא משום חשדא, דלעבדה לא עבדי לה לפרקים. ויש מפרשים (-רש"י-) דהאי אפירכא דחשדא קאי, אבל בעשיה אפילו דפרקים אסור, ואכתי קיימינן כפירוש קמא דאחרים עשו לו. ולא נהירא מדהדר אמרינן איבעית אימא להתלמד עבד וההיא ודאי למישרי אף בעשיה הוא וכיון דכן דכוותה דפרקים באיבעית אימא דאחרים עשו לו. אעפ"כ למעשה ראוי להחמיר. ואילו המאירי (מב ע"ב) סובר שתירוץ זה והבא אחריו באו לתרץ את הפירכא של חשדא.